

اعتدال در اسلام

بررسی مبانی اعتدال و اندازه‌نگه داشتن
در زندگی فردی و اجتماعی

اصغر رضوانی دهقانی

ویرایش و نگارش: محمدعلی کریمی نیا

سرشناسه: رضوانی دهاقانی، اصغر، ۱۳۴۰.
عنوان و نام پدیدآور: اعتدال در اسلام: بررسی مبانی اعتدال و اندازه
نگه داشتن در زندگی فردی و اجتماعی / اصغر رضوانی دهاقانی؛
ویرایش: محمدعلی کریمی نیا.
مشخصات نشر: قم: اصغر رضوانی دهاقانی، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری: ۴۵۶ ص؛ ۱۴ × ۲۱ س. م.
شابک: ۶-۱۵۲۶-۰۴-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرستویی: فیبا.
وضع: اعتدال در اسلام - جنبه های مذهبی - اسلام.
شماره افزوده: کریمی نیا، محمدعلی، ۱۳۳۴ - ویراستار.
رده بندی کنگ: ۱۳۹۳ الف ۶ ر ۲۲۵/۳۷ Bp
رده بندی در بی: ۲۹۷/۴۶
شماره کتابت سی ای: ۳۵۹۷۱

اعتدال در اسلام

بررسی مبانی اعتدال و اندازه نگه داشتن در زندگی فردی و اجتماعی
اصغر رضوانی دهاقانی

- ناشر: مؤلف ● چاپ اول: پاییز ۱۳۹۳
- شمارگان: ۳۰۰۰ جلد ● چاپ: چاپخانه زمزم
- مرکز بخش: قم - تلفن ۳۲۹۳۳۶۳۸
- بها: ۱۵۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

۱۱	 پیشگفتار
۱۵	 اعتدال و شناختن اندازه‌ها
۱۵	 ضرورت شناخت اندازه‌ها
۱۹	 خطر وهابیت برای جهان اسلام
۲۱	 امام علی (ع) و گروه خوارج
۳۰	 بهترین مردم از دیدگاه امیر مؤمنان (ع)
۳۴	 بیعت کنندگان با سوسمار
۳۶	 خطر تفرقه برای جامعه اسلامی
۳۷	 ولایت، مهمترین پایه دین
۴۴	 رابطهٔ چهل با خروج از اعتدال
۵۵	 موارد استثنا شده از قانون اعتدال
۶۰	 داستان امیر مؤمنان (ع) و عاصم
۶۳	 داستانی از آیت الله وحید بهبهانی
۶۸	 استثنایی دیگر از قانون اعتدال
۷۰	 مراقبت پیامبر (ص) از خاندان خود
۸۱	 آموزش‌های گام به گام در امر اعتدال
۸۲	 داستان نزول سورهٔ تحریم
۸۴	 نمونه‌ای از هدایت امت به سوی اعتدال
۸۷	 توضیحی پیرامون کفارهٔ سوگند

۸۸	شرح حال عثمان بن مظعون.....
۹۰	نمونه دیگری از توجه اسلام به اعتدال.....
۹۳	پیامدهای افراط در امور سیاسی.....
۹۷	پیامدهای تندروی در امور خانوادگی و اجتماعی.....
۹۹	لزوم توجه به زمان در بحث اعتدال.....
۱۰۰	تاریخچه پیدایش فرقه صوفیه.....
۱۰۱	مناظره امام صادق (ع) و سفیان ثوری.....
۱۰۷	دلایل صوفیه بر مذهب خویش.....
۱۱۰	استدلال صوفیان به آیه ۸ سوره انسان.....
۱۱۳	مراحل تحریم شراب در اسلام.....
۱۱۸	آیات محکم و متساوی بنمی چه؟.....
۱۲۰	داستان آیت الله حکیم و بیان فتنی وهابی.....
۱۲۲	ادامه مناظره امام صادق (ع) و صفیان.....
۱۲۲	پاسخ امام به دلیل اول صوفیان.....
۱۲۵	برخورد پیامبر (ص) با صحابی افراطی.....
۱۲۷	کسانی که دعایشان مستجاب نمی شود.....
۱۳۰	روش اتفاق از دیدگاه قرآن.....
۱۳۳	رهبانیت و پیشینه تاریخی آن.....
۱۳۵	ادامه مناظره امام صادق (ع) و صوفیان.....
۱۳۷	روش زندگی سلمان، صحابی بزرگ پیامبر (ص).....
۱۳۸	روش زندگی ابوذر، صحابی بزرگ پیامبر (ص).....
۱۴۴	دلیل دیگری بر بطلان ادعای صوفیه.....
۱۴۵	ریشه اصلی انحراف صوفیان از اسلام حقیقی.....
۱۴۶	استدلال امام به شیوه زندگی پیامبران الهی.....
۱۴۸	استناد امام صادق (ع) به زندگی ذوالقرنین.....
۱۴۹	سخن پایانی امام صادق (ع) به صوفیان.....

۱۵۱	شمه‌ای از روش زندگی حضرت سلیمان (ع).....
۱۵۲	قضاوت شگفت‌انگیز حضرت سلیمان (ع).....
۱۵۵	نمونه‌هایی دیگر از عظمت مقام حضرت سلیمان (ع).....
۱۵۹	مقایسه زندگی حضرت ایوب و سلیمان (ع).....
۱۶۰	تعریف زهد از نظر امام صادق (ع).....
۱۶۰	امتیازات ویژه حضرت سلیمان (ع).....
۱۷۰	جایگاه دنیا از دیدگاه اسلام.....
۱۷۰	دیدگاه قرآن در باره دنیا.....
۱۷۸	تمثیل دنیا برای حضرت عیسی (ع).....
۱۷۹	مثل دنیا از دیدگاه امام علی (ع).....
۱۸۴	تمثیل‌های قرآن برای زندگی دنیا.....
۱۹۲	جلوه‌ای دیگر از زندگی دنیا.....
۱۹۴	نصیحت لقمان به فرزند خود.....
۱۹۵	هشدار پیامبر (ص) به مسلمانان.....
۱۹۶	اندوه شدید امیر مؤمنان (ع) از غفلت مردم.....
۲۰۱	اعتدال در نگرش به دنیا.....
۲۰۱	ویژگی‌های زندگی دنیا و آخرت.....
۲۰۷	رعایت اعتدال میان دنیا و آخرت.....
۲۰۹	حرّ، بر سر دو راهی دنیا و آخرت.....
۲۰۹	عُمَر سعد بر سر دو راهی انتخاب.....
۲۱۱	خطر سرگرم شدن به دنیا و مادیات.....
۲۱۴	خاطره‌ای از رهبر انقلاب: امام خمینی (ره).....
۲۱۴	خاطره‌ای از آیت‌الله العظمی گلپایگانی.....
۲۲۲	دیدار حضرت عیسی (ع) با دنیا.....
۲۲۸	زهد چیست و زاهد کیست؟.....
۲۳۷	حکایت درویش و ملا احمد نراقی.....

۲۵۳	معنای دوم در تعریف زهد.....
۲۵۴	تمثیل حسابرسی در قیامت.....
۲۵۶	نگرانی سلمان هنگام مرگ.....
۲۶۸	نشانه پیروی از راه خدا و پیامبر (ص).....
۲۷۷	اعتدال در عبادت.....
۲۷۹	داستان مسلمان و همسایه کافر.....
۲۸۳	نمونه‌ای از عبادت امام سجاد (ع).....
۲۹۱	اعتدال در عبادت برای تازه‌مسلمانان.....
۲۹۳	آسانگیری پیامبر (ص) با تازه‌مسلمان‌ها.....
۲۹۴	خاطره‌ای از علامه عابدی شرف‌الدین.....
۲۹۶	اعتدال در کسب و کار.....
۲۹۸	اهمیت کسب و کار در اسلام.....
۳۰۴	ترسیم شخصیت پیامبر اکرم (ص).....
۳۱۲	سخنی در باره اعتدال پیامبر اکرم (ص).....
۳۱۹	اسراف و مصادیق آن.....
۳۱۹	پایه‌های کمال انسان.....
۳۲۵	اسراف در مصرف آب.....
۳۳۰	حکایتی در باره اسراف.....
۳۳۳	بیان اسراف و مصادیق آن.....
۳۳۳	پاداش زیارت امام رضا (ع).....
۳۳۶	زائر واقعی امام رضا (ع).....
۳۴۱	اسراف در خوردن و آشامیدن.....
۳۴۲	یک دستور مهم بهداشتی.....
۳۴۳	یک حکایت آموزنده.....
۳۴۳	زبان‌های پرخوری در روایات اسلامی.....
۳۴۶	خروج از اعتدال در خوردن و خوابیدن.....

۳۴۷	دیدار حضرت یحیی با شیطان.....
۳۵۱	اسراف در مصرف نان و مواد غذایی.....
۳۵۴	راه‌های جلوگیری از اسراف نان.....
۳۵۵	اعتدال در استفاده از گوشت.....
۳۵۹	اعتدال در مصرف گوشت ماهی.....
۳۵۹	اعتدال در مسکن.....
۳۶۲	خانه وسیع علاء بن زیاد حارثی.....
۳۶۲	آخرین خطبهٔ پیامبر (ص) در مدینه و مسئله مسکن.....
۳۶۵	اعتدال در لباس و پوشاک.....
۳۶۸	موضوعات کوناگونی لباس در روایات.....
۳۷۱	اعتدال در آرایشگری در برین خانه.....
۳۷۸	اعتدال در انفاق و بخشش.....
۳۸۲	داستان انفاق ابولبابه.....
۳۸۴	اسراف در انفاق‌های فردی و اجتماعی.....
۳۸۷	برکات اعتدال در زندگی فردی و اجتماعی.....
۳۸۸	تفریط در هزینه‌های زندگی.....
۳۹۰	اعتدال در مصرف بیت‌المال.....
۳۹۲	هشدار امیر مؤمنان (ع) به اسرافکاران بیت‌المال.....
۳۹۹	اعتدال در جنبه‌های اعتقادی، اخلاقی و سیاسی.....
۳۹۹	زیربنای اعتدال در اعتقادات.....
۴۰۶	اعتدال در محبت به امیر مؤمنان (ع).....
۴۰۹	شیوه صحیح حب و بغض در جامعه اسلامی.....
۴۱۳	اعتدال در سیاست و کشورداری.....
۴۱۳	اصول حاکمیت و ارکان سیاست اسلامی.....
۴۱۳	اهداف حکومت اسلامی.....
۴۱۵	شایسته‌سالاری.....

۴۱۶	 دوری از استبداد رأی و افراطی‌گری
۴۱۸	 دوری از وانهادگی و تفریط در عمل به اسلام
۴۲۰	 هدف وسیله را توجیه نمی‌کند
۴۲۸	 انعطاف‌پذیری در خط مشی سیاسی، نظامی و فرهنگی
۴۳۵	 حفظ استقلال و نفی سلطه کفار بر مسلمانان
۴۳۹	 اعتدال در اخلاق مدیریتی و تعامل با مردم
۴۴۲	 اعتدال در برخورد با غیرمسلمانان و اهل ذمه
۴۴۵	 اعتدال در نصیحت و ملامت و محبت
۴۴۷	 اعتدال در خواندن نماز
۴۴۹	 اعتدال در سخن گفتن با پیامبر (ص)
۴۵۰	 اعتدال در سنجش میزان با مردم
۴۵۱	 بیم و امید در خواندن خدا
۴۵۲	 اعتدال در دوستی و دشمنی
۴۵۶	 منابع مورد استفاده

پیشگفتار

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ الْإِسْلَامَ دِينَهُ الَّذِي اصْطَفَاهُ لِنَفْسِهِ وَاصْطَنَعَهُ عَلَى عَيْنِهِ وَاصْطَفَاهُ خَيْرَ خَلْقِهِ مُحَمَّدًا ﷺ الَّذِي قَالَ لِوَصِيِّهِ وَخَلِيفَتِهِ بِالْحَقِّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا عَلِيُّ! إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ، فَأَوْغِلْ فِيهِ بِرَفْقٍ

حمد و سپاس خدايي را كه اسلام را دين خود قرار داد و براي خود برگزيد و به نظر لطيف خريش آن را پروريد و بهترين بندگان حضرت محمد ﷺ را براي تبليغ آن برانگيخت. همان پيامبري كه به وصي بلا فصل و جانشين بر حق خود امير مؤمنان علي بن ابی طالب عليه السلام فرمود: ای علی! این دين متين است، پس با رفاقت و مدارا، در آن وارد شو! (شرح الاخبار/ ۳۵۳)

و اما اين كتاب، حاصل سي جلسه سخنراني است كه در ماه صفر المظفر سال ۱۳۷۸ ش، در «بيت الزهراء» شهرستان گراش استان فارس انجام شده و مقداري از مباحث نيز، هنگام تدوين و بازنگاري، به آن افزوده شد.

موضوع اين كتاب، «اعتدال و اندازه نگه داشتن و مباني آن در اسلام» است. علت پرداختن به اين موضوع، آن است كه: ما پيوسته در جامعه در حال گذار و توسعه خود، شاهد رفتارهايي همراه با تفاسير افراطي و

تفریطی از دین هستیم که قطعا مورد نظر شارع مقدس و پیشوایان معصوم اسلام نیست.

از سوی دیگر، می‌بینیم که دین اسلام گرفتار رفتارهای افراطی و تفریطی فرقه‌های ساخته و پرداخته استعمار شده است. گروهی تندرو که در راستای پیاده کردن اهداف شوم استکبار و صهیونیسم، به نام دین، همه روزه خون‌های زیادی را بر زمین می‌ریزند و مساجد و حسینیه‌ها و اماکن مذهبی و زیارتی را ویران می‌سازند و زنان مسلمان را هتک حرمت می‌کنند.

همچنین، گروهی دیگر را می‌بینیم که با رها کردن اصول اسلام، بی‌بند و باری و هرزگی پشته کرده و با رفتارهای تفریطی خود، مسئولیت‌ها و تکالیف شرعی خویش را زیر پا گذاشته، به انجام هر گونه گناه و معصیت روی آورده‌اند. و در این میان، شاهدیم که جوانان دختر و پسر ما، به وسیله این دو گروه اغفال می‌شوند و در منجلاب گناه و فساد، غرق می‌گردند.

نکته مهم آن که: فهم اعتدال در احکام دین، کار چندان ساده‌ای نیست و از آنجایی که ارائه یک تعریف جامع و مانع، دشوار است، اینجانب کوشیدم به شیوه استقرایی، موارد و نمونه‌های اعتدال را از میان عناوین مختلف به دست آورم و به خوانندگان تقدیم نمایم.

اما پس از کنکاش و بررسی گسترده پیرامون معنای اعتدال، بهترین تعریفی که توانستم برای این موضوع ارائه کنم، دو کلمه کوتاه و پر معنا بود که عبارت است از: «اندازه‌نگه داشتن».

و در ادامه، پس از مطالعه زیاد بر روی مصادیق و مواردی که در

آیات و روایات و سیره معصومین علیهم السلام انجام شد، بدین نتیجه رسیدم که: «حکم و فرمان خداوند»، بهترین شاخص اعتدال است. لذا هر حکمی از احکام الهی یک قضیه‌ای است که افراط و تفریط آن قضیه با همان حکم و دستور سنجیده می‌شود. یعنی هرگاه حکمی به دست آمد، اگر بر آن پیشی بگیریم، افراط کرده‌ایم و اگر عمداً به آن عمل نکنیم، دچار تفریط شده‌ایم.

بنابراین، اعتدال نسبت به هر موضوعی باید با همان موضوع سنجیده شود، با این معیار کلی که در آن موضوع، اندازه را نگه داریم. در حقیقت با این کار یک سو از اضمحلال موضوع و حکمی که بر آن بار شده، جلوگیری کردیم و این، همان بازداشتن از تفریط است. و از سوی دیگر، اجازه ندادیم باز ماده روی در حکم خدا، دایره شمول آن حکم، حوزه وسیع‌تری از آن را دربرگیرد، که این، همان تعدی و تجاوز و افراط است.

از این گذشته، با مطالعه مصادیق معرفی شده اعتدال که با استفاده از آیات و روایات و سیره پیشوایان دین در این کتاب آورده‌ام، حالتی به دست می‌آید که انسان مفهوم و معنای اعتدال را درمی‌یابد و آن را ملاک عمل قرار می‌دهد، هرچند نتواند آن را تعریف کند.

و در پایان، از همه کسانی که اینجانب را در تدوین و نشر این مجموعه یاری کردند تا به ثمر برسد، صمیمانه سپاسگزاری می‌نمایم. بویژه از بانوان محترم «بیت الزهراء» شهرستان گراش استان فارس که در برگزاری جلسات و ضبط سخنرانی‌ها و پیاده کردن آن، زحمات بسیاری متحمل شدند و نیز از ویراستار کتاب، دوست ارجمندم جناب

آقای محمد علی کریمی نیا، که با دقت و پشتکار، این مجموعه را به بهترین شکل آراستند، تشکر و قدردانی کنم.

اینک، این برگ سبز را با قلبی آکنده از عشق و ارادت، به پیشگاه نخستین خورشید امامت، پیشوای فضیلت‌ها و سالار پروا پیشگان و رهبر عدالت‌گستران، امیر مؤمنان علی علیه السلام و سپس چهارده معصوم علیهم السلام تقدیم می‌دارم.

بار خدایا، به مهر و فزون‌بخشی خود، این خدمت ناچیز را، چراغ این جهان و آن جهان ما قرار ده، و ما را از خدمتگزاران درست‌اندیش قرآن و اهل بیت علیهم السلام به شمار آور. آمین رب العالمین.

قم - اصغر رضوانی دهاقانی

تابستان ۱۳۹۳